

กระบวนการสื่อสารและคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์¹

THE COMMUNICATION PROCESS AND QUALIFICATIONS OF PODCAST HOSTS

อาทิตยา ทรัพย์สินวิวัฒน์² / R-TITAYA SUPSINWIWAT

วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

COLLEGE OF SOCIAL COMMUNICATION INNOVATION SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

Received: November 18, 2021

Revised: April 12, 2022

Accepted: April 19, 2022

บทคัดย่อ

Podcasts (พอดแคสต์) คือ สื่อชนิดหนึ่งที่อยู่ในรูปแบบของเสียงที่มีแนวโน้มการเติบโตที่สูงขึ้น เนื่องจากสอดคล้องกับการใช้ชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน โดยหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญในการจัดรายการทางพอดแคสต์ คือ ผู้ดำเนินรายการหรือพิธีกร เปรียบเสมือนผู้ส่งสารที่ต้องใช้ทักษะการเชื่อมข้อมูลและเนื้อหาไปสู่ผู้ฟัง ดังนั้นกลวิธีการสื่อสาร รวมถึงคุณสมบัติและเอกลักษณ์ของการเป็นพิธีกรรายการพอดแคสต์ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารและคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์ ผ่านการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์ในเชิงเจาะลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มพิธีกรรายการพอดแคสต์ กลุ่มผู้ควบคุมการผลิตรายการพอดแคสต์ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการด้านการสื่อสาร ที่มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ที่ตรงกับวัตถุประสงค์ (Criterion Sampling) ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการสื่อสารของพิธีกรรายการพอดแคสต์ ประกอบด้วย 1) พิธีกรควรกำหนดวัตถุประสงค์การสื่อสารไว้ล่วงหน้าให้สอดคล้องกับเนื้อหารายการพอดแคสต์ 2) พิธีกรสามารถพูดแบบมีโครงร่าง พูดแบบฉับพลัน พูดแบบอ่านจากต้นฉบับ หรือจะแบบผสมผสาน 3) พิธีกรใช้ระดับภาษาทั้งทางการ เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ฟัง 4) พิธีกรใช้การสื่อสารแบบสองทางที่ผู้รับสารสื่อสารกลับที่ล่าช้า 5) พิธีกรจัดการเนื้อหารายการด้วยคัดเลือกเนื้อหา ปรับเปลี่ยนเนื้อหาเพื่อการพูด และสร้างความเชื่อมโยงผู้ฟังกับเนื้อหา ผลการศึกษาด้านคุณสมบัติของพิธีกรของพิธีกรรายการพอดแคสต์ พบว่า 1) ควรมีทั้งทักษะการพูด การสัมภาษณ์และการฟังแบบลึกซึ้ง 2) ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหารายการเป็นอย่างดี และ 3) บุคลิกภาพภายนอกไม่มีความจำเป็น

คำสำคัญ: พอดแคสต์ พิธีกรรายการพอดแคสต์ การสื่อสาร

Abstract

Podcasts are a growing media due to corresponding to the lifestyle of people today. One of the key elements in podcasts is the host. A podcast host is a messenger that requires skill in encoding information and communicating to the audience. Therefore, I would like to study the communication strategies, qualifications, and uniqueness of being a podcast host. The objective of this study is to study the communication process and qualifications of podcast hosts. The data was collected by using in-depth interviews with criterion samplings; 1) podcast hosts 2) podcast producer and 3) communication experts.

1 อาจารย์ประจำวิชาเอกการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2 อาจารย์ประจำวิชาเอกการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

The results of communication process revealed the following: 1) podcast hosts should set their communication objectives suitably with the podcast content, 2) podcast hosts should use manuscript speech, impromptu speech, extemporaneous speech or hybridization speech, 3) podcast hosts should use the semi-formal language, 4) podcast hosts should use two-way communication and receive delay-feedback from audiences, and 5) podcast hosts should suitably design message, modify the content for speaking and create connection between podcast content and audiences. The results of qualifications of the podcast host revealed the following: 1) podcast hosts should have speaking skill, interview skill and deep listening skill, 2) podcast hosts should be experts about their podcast content, and appearance doesn't matter for being podcast hosts.

Keywords: Podcast, Podcast Host, Communication

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

Podcast หรือ พอดแคสต์ คือรูปแบบสื่อเสียงชนิดหนึ่ง เป็นเทคโนโลยีแพร่กระจายเสียงที่มีผู้ดำเนินรายการนำเสนอเนื้อหารายการต่าง ๆ ผ่านการเล่าเรื่อง บรรยาย หรือการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอลงบนโลกออนไลน์ที่ผู้ฟังสามารถเลือกฟังได้ทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการและความสะดวก โดยเนื้อหาของรายการรูปแบบพอดแคสต์มีครอบคลุมทุกเรื่อง เช่น ข่าว เทคโนโลยี วิจารณ์บันเทิง ธุรกิจ เศรษฐกิจ รวมไปถึงเรื่องการแนะแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยจะมีการแบ่งประเภทรายการที่ชัดเจนทำให้ผู้ฟังสามารถเลือกฟังในเรื่องที่สนใจได้ และในปัจจุบันมีรายการที่ผลิตออกมามากกว่า 100 ภาษา

มีการวิเคราะห์การเติบโตของพอดแคสต์ในปัจจุบันว่าเกิดจากการสอดคล้องกับการใช้ชีวิตของผู้คนในปัจจุบันที่ต้องเดินทางออกไปทำงานและใช้ระยะเวลาการเดินทางค่อนข้างนาน เกิดความต้องการสื่อที่สามารถฟังในระหว่างทำกิจกรรมดังกล่าวได้ อีกทั้งยังตอบสนองผู้ฟังในด้านการคัดเลือกเนื้อหาตามความสนใจและตามช่วงเวลาที่เหมาะสม ซึ่งผู้ฟังจะมีกระบวนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเนื้อหารายการ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ของรายการ ได้แก่ ผู้ผลิตรายการ ผู้ดำเนินรายการ ประเภทรายการ เป็นต้น (ปวรรัตน์ ระวาง, 2560)

องค์ประกอบที่สำคัญอีกหนึ่งด้านของรายการพอดแคสต์ คือ พิธีกร หรือผู้ดำเนินรายการพอดแคสต์ จาก PodCred Analysis Framework ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดของการผลิตรายการพอดแคสต์ที่มีคุณภาพและทำให้ผู้ฟัง

ติดตามฟังอย่างยั่งยืน 1 ในปัจจัยที่สำคัญก็คือ ผู้จัดรายการพอดแคสต์ ที่มีปัจจัยด้านความคล่องแคล่ว ความมั่นใจ ความเร็วในการพูด การเลือกใช้คำพูด สำเนียงที่ใช้ เป็นต้น (Manos Tsagkias et al., 2008) ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้จัดรายการพอดแคสต์ นอกจากนี้ ข้อมูลของผู้ฟังพอดแคสต์ในประเทศไทยพบว่า ส่วนใหญ่ชอบฟังพอดแคสต์ที่มีรูปแบบการสนทนาระหว่างพิธีกรรายการ โดยมีสัดส่วนสูงร้อยละ 42.31 รองลงมาคือลักษณะของการสัมภาษณ์ ลักษณะของพิธีกรรายการเดี่ยว ลักษณะของรายการบรรยาย และลักษณะของรายการอภิปรายตามลำดับ (RAINMAKER, 2561) จากข้อมูลชี้ให้เห็นถึงความนิยมในการฟังพอดแคสต์รูปแบบสนทนาบันเทิง และเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมการรับสารของกลุ่มผู้ฟังได้มากขึ้น พิธีกรรายการพอดแคสต์จึงควรเข้าใจถึงแนวทางการสื่อสารให้เหมาะสม รวมถึงทักษะสำคัญ เช่น การสนทนา การสัมภาษณ์ และการอภิปราย เพราะพิธีกรเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญในสื่อ เนื่องจากทำหน้าที่เสมือนผู้ส่งสารตัวกลางเชื่อมแหล่งข้อมูลและเนื้อหารายการไปสู่ผู้ฟัง อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปิดรับสื่อของผู้ฟังด้วย โดยต้องมีความมีอาชีพ ใช้คำพูดต่าง ๆ ในรายการให้มีความน่าเชื่อถือ ข้อมูลต้องมีความถูกต้อง มีแหล่งอ้างอิงที่ดี ทำให้ผู้ที่ได้ฟังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในแง่ต่าง ๆ ได้ (อาลี ปรียาร, 2560)

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงรายละเอียดการสื่อสารและคุณสมบัติของผู้พิธีกรในสื่อพอดแคสต์ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับพิธีกรพอดแคสต์หรือผู้ที่สนใจในการจัดรายการพอดแคสต์ต่อไป

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารของพิธีกรรายการพอดแคสต์
2. เพื่อศึกษาคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษาเรื่องของกระบวนการสื่อสารและคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์ ใช้การศึกษาจากการสัมภาษณ์บุคคล 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพิธีกรรายการพอดแคสต์ 2) กลุ่มผู้ควบคุมการผลิตรายการพอดแคสต์ และ 3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการด้านการสื่อสาร ทั้งนี้รูปแบบของรายการพอดแคสต์ที่กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวข้องประกอบด้วย 3 รูปแบบหลัก คือ รูปแบบการสนทนาระหว่างพิธีกร รูปแบบการสัมภาษณ์ และรูปแบบรายการเดี่ยว (พูดคนเดียว)

โดยกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเกิดจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) ที่ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดเกี่ยวกับรายการพอดแคสต์และการผลิตรายการพอดแคสต์

รายการพอดแคสต์

นิยามของพอดแคสต์ คือ เสียงที่สามารถดาวน์โหลดได้ หรือไฟล์วิดีโอที่บรรจุไว้ในอุปกรณ์พกพา และสามารถฟังหรือดูได้ตลอดเวลา (Rainsbury & McDonnell, 2006) ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของพอดแคสต์ คือ ผู้จัดรายการหรือพอดแคสเตอร์ โดยในประเทศไทยมีการจัดรูปแบบของพอดแคสเตอร์เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ ประเภทบุคคล และกลุ่มบุคคลที่จัดรายการเป็นของตนเอง และประเภทผู้จัดรายการในนามบริษัทและองค์กร (ชนินทร์ เพ็ญสูตร, 2561)

1) ประเภทบุคคลและกลุ่มบุคคลที่จัดรายการเป็นของตนเอง จะเริ่มต้นจากการทำเป็นงานอดิเรก เกิดจากความชื่นชอบส่วนบุคคล ซึ่งผู้ฟังในระยะแรกจะมีลักษณะจำกัดอยู่ในวงของกลุ่มคนที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้จำกัด และกลุ่มคนที่สนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นอกจากนี้ ผู้จัดรายการในประเภทนี้ บางครั้งก็อาจจัดรายการภายใต้องค์กรสื่อที่มีช่องทางในการเผยแพร่พอดแคสต์ให้กับนักจัดรายการแต่ให้อิสระในการเลือกเนื้อหาและการจัดรายการ รวมถึง

อาจจะเป็นบุคคลที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการจัดรายการวิทยุ พิธีกรหรืองานที่เกี่ยวข้องกับสื่อเสียงพอดแคสต์มาก่อน

2) ประเภทผู้จัดรายการในนามบริษัทและองค์กร ผู้จัดรายการประเภทนี้จะจัดทำรายการโดยมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับองค์กรโดยตรง มีเนื้อหาเกี่ยวข้องโดยตรงกับงานที่รับผิดชอบ โดยมากจะจัดทำโดยกลุ่มสื่อประเภทสำนักข่าวออนไลน์ ที่มีชื่อพอดแคสต์เปรียบเหมือนชื่อช่อง แบบรายการโทรทัศน์ โดยมีรายการย่อย ๆ ที่มีประเด็นหลักเฉพาะและไม่หลุดจากแนวคิดหลัก (concept) หรือจุดยืนของช่อง

การผลิตรายการพอดแคสต์

ขั้นตอนในการผลิตรายการพอดแคสต์ มีลักษณะคล้ายคลึงกับการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน (สุนน อยู่สิน, 2543)

1) ขั้นเตรียมการก่อนผลิต (Pre-Production) ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและประเด็นเนื้อหา จากนั้นนำไปวางแผนเตรียมแผนการผลิต รวมถึงการคิดประเด็นรายการ การเขียนบทและการซักซ้อมรายการ

2) ขั้นการผลิต (Production) ในที่นี้มุ่งเน้นไปที่การบันทึกเสียงในการออกอากาศ โดยผู้ควบคุมหรือกำกับรายการจะควบคุมให้ผสมเสียงที่มาจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างมีคุณภาพ ส่วนพิธีกรรายการพอดแคสต์จะเกี่ยวข้องในด้านการออกเสียงอย่างถูกต้อง และใช้น้ำเสียงได้เหมาะสมกับรายการ

3) ขั้นตอนหลังการผลิต (Post-Production) ประกอบด้วย การตัดต่อ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินผลรายการ โดยเฉพาะการตรวจสอบคุณภาพโดยกลุ่มตัวอย่าง เป็นการสุ่มตัวอย่างผู้ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มเป้าหมายของรายการ ให้ตอบแบบสอบถามหรือใช้วิธีสัมภาษณ์ความคิดเห็น เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงรายการต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร

รูปแบบการสื่อสาร

รูปแบบการสื่อสารที่แบ่งเกณฑ์จากการจำแนกตามทิศทางการสื่อสาร ประกอบด้วย

1) การสื่อสารแบบทางเดียว (One-way-communication) ที่มีลักษณะที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดสารไปยังผู้รับสารแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้

ซักถามข้อสงสัยหรือแสดงความคิดเห็น จึงไม่มีปฏิกริยาย้อนกลับจากผู้รับสารโดยตรง ปราศจากการคำนึงถึงปฏิกริยาโต้กลับจากผู้รับสาร ทำให้ปริมาณของข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) จากผู้รับสารมีน้อยหรือไม่มีเลย

2) การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way-communication) คือการสื่อสารที่ผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสารทางหนึ่ง ในขณะเดียวกันเมื่อผู้รับสารได้รับข้อมูลแล้วก็ส่งข้อมูลข่าวสารกลับไปที่ผู้ส่งสาร เป็นการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถามข้อข้องใจหรือข้อสงสัยต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีการโต้ตอบกัน ทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะตอบสนองต่อกันเพื่อสร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจน การสื่อสารแบบนี้ผู้ส่งสารจะให้ความสำคัญกับปฏิกริยาโต้กลับ (Feedback) ของผู้รับสาร

การสื่อสารกลับ (Feedback)

การสื่อสารกลับ คือ ปฏิกริยาของผู้รับสารที่แสดงตอบต่อสารของผู้ส่งสาร ประเภทของการสื่อสารกลับแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ตามความเร็วหรือช้าของการรับทราบการสื่อสารกลับนั้น

1) การสื่อสารกลับทันทีทันใด (Intermediate Feedback) คือการสื่อสารกลับที่ผู้ส่งสารสามารถทราบปฏิกริยาของผู้รับสารได้รวดเร็ว ทั้งจากคำพูดได้ตอบและกิริยาท่าทางของผู้รับสาร เช่น ข้อความที่ส่งกลับมาทันทีหลังรายการออกอากาศ คำถามจากนักเรียนที่สงสัยสิ่งที่อาจารย์สอน เป็นต้น

2) การสื่อสารกลับที่ล่าช้า (Delayed Feedback) คือการสื่อสารกลับที่ผู้ส่งสารสามารถทราบปฏิกริยาของผู้รับสารได้ช้า เช่น จดหมายจากผู้ชมรายการที่ส่งมา ความคิดเห็นของประชาชนในการสำรวจประชามติ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติพิธีกรรายการ

ประเภทของการพูด

การจัดรายการพอดแคสต์ คือ การที่พิธีกรพูดเนื้อหาตามรูปแบบรายการผ่านสื่อพอดแคสต์ ซึ่งเป็นการพูดในที่สาธารณะหรือพูดต่อหน้าชุมชน (แม้ว่าความจริงจะพูดผ่านสื่อพอดแคสต์ แต่สิ่งที่พูดเหล่านั้นจะส่งไปหาผู้ฟังที่ฟังได้เป็นจำนวนมาก) ดังนั้น พิธีกรต้องมีความรับผิดชอบต่อนักฟังที่จะนำเสนอเป็นอย่างดี และต้องมีความสามารถในการพูดตามแบบต่าง ๆ ด้วย

โดยการพูดถูกแบ่งประเภทได้ดังนี้

1) การพูดแบบฉับพลัน การพูดแบบฉับพลันหรือการพูดแบบไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า ซึ่งผู้พูดอาจจะไม่มีเวลาในการเตรียมตัว ไม่รู้ล่วงหน้ามาก่อนว่าจะต้องพูด หรือมีการเตรียมตัวล่วงหน้าก่อนที่จะพูดเพียงเล็กน้อย ต้องอาศัยไหวพริบ ความสามารถเฉพาะตัว และประสบการณ์ของผู้พูดเป็นอย่างมาก ที่จะทำให้การพูดราบรื่นและประทับใจผู้ฟัง

2) การพูดแบบมีบันทึกหรืออ่านจากต้นร่าง จะมีการเตรียมตัวล่วงหน้า มีการกำหนดเนื้อหาที่จะพูดมาเป็นอย่างดี และมีการวางโครงเรื่อง หรือในบางครั้งจะมีการจดหัวข้อสำคัญ ๆ ไว้ เช่น ตัวเลขสถิติ ชื่อบุคคลสำคัญ เป็นการจดใส่กระดาษแผ่นเล็ก ๆ เพื่อใช้ดูและเตือนความจำขณะที่กำลังพูด โดยจะใช้วิธีการเลื้อยดูในกระดาษเพื่อเตือนความจำเท่านั้น

3) การพูดแบบท่องจำ เป็นการพูดที่ผู้พูดมีการเตรียมตัวล่วงหน้าด้วยการท่องจำเนื้อหาที่จะมาพูดให้ขึ้นใจและแม่นยำ การพูดในลักษณะนี้ต้องใช้ความจำและการฝึกฝนจนสามารถจำได้ขึ้นใจ ต้องอาศัยความสามารถในการพูดของผู้พูด เพื่อให้เนื้อหาที่จำมามีความเป็นธรรมชาติ ทั้งลักษณะการพูดและน้ำเสียง เพื่อให้ผู้ฟังไม่รู้สึกว่าการท่องบทรำอ่าน

4) การพูดแบบอ่านจากต้นฉบับ ผู้พูดจะอ่านจากบทที่เตรียมไว้ล่วงหน้าจากต้นฉบับ แต่ผู้พูดต้องมีการซักซ้อมอ่านมาล่วงหน้าเพื่อให้ขณะที่อ่านมีความเป็นธรรมชาติ การพูดประเภทนี้ ต้องมีการฝึกฝนเรื่องของการกวาดสายตาด้านต้นฉบับได้อย่างคล่องแคล่ว ใช้น้ำเสียงให้เป็นธรรมชาติ โดยมากใช้ในงานที่มีความเป็นทางการ

คุณสมบัติที่ดีของผู้ดำเนินรายการ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Hilliard มาเป็นแนวทางในการศึกษา สรุปประเด็นสำคัญดังนี้ (Hilliard, 1978)

ผู้ดำเนินรายการควรมีทักษะในการสื่อสาร คือ สามารถสื่อสารได้อย่างถูกต้องและชัดเจน โดยใช้ทักษะในการพูด ฟัง อ่าน และเขียน ได้ถูกต้องตามหลักภาษาและอักขรวิธี รวมถึงควรต้องมีความรู้ด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องที่จะสัมภาษณ์และข้อมูลเกี่ยวกับแขกรับเชิญที่จะมาให้สัมภาษณ์ในรายการเป็นอย่างดี เพราะเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ เพื่อนำไปสู่การที่ผู้รับสารยอมรับในเนื้อหา โดยความน่าเชื่อถือขึ้นอยู่กับกรยอมรับในความเชี่ยวชาญ (Expertise) และสิ่งที่ประจักษ์ (Objectivity)

นอกจากนี้ผู้ดำเนินรายการควรมีบุคลิกดี แต่งกายดี สุขภาพร่างกายดี และควรมียิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเอง เพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองในรายการ

ส่วนแนวทางในการสนทนา ควรมีไหวพริบ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี ใช้น้ำเสียงดี สามารถสร้างเอกลักษณ์ในการพูด รวมถึงมีความมั่นใจในตนเองระหว่างการพูด เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้รายการดำเนินไปได้ด้วยดี

แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติที่ดีของผู้ดำเนินรายการวิทยุ

แม้รายการพอดแคสต์เป็นสื่อเสียงรูปแบบใหม่ แต่ผู้วิจัยคาดว่าพิธีกรรายการพอดแคสต์อาจจะมีบางส่วนที่พัฒนาหรือหยิบยืมมาจากรายการวิทยุแบบดั้งเดิมได้ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่สื่อสารในสื่อดังกล่าวก็คือนักจัดรายการหรือดีเจนั่นเอง โดยแนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติที่ดีของนักจัดรายการเพลง วิเคราะห์ได้จากคุณสมบัติ 3 ด้าน ดังนี้ (อัญจรา หัศบำเรอ, 2551)

1) คุณสมบัติด้านเสียงและการใช้ภาษา เช่น เป็นผู้มีพรสวรรค์ทางเสียง มีเสียงชัดเจน แจ่มใส ใช้ภาษาไทยถูกต้อง คล่องแคล่ว ใสชีวิตจิตใจลงไปเสียง รวมถึงมีศิลปะในการสื่อสาร ไม่พูดเหมือนอ่าน แต่อ่านให้เหมือนพูด

2) คุณสมบัติด้านความรู้และประสบการณ์ เช่น ความรู้ในการใช้อุปกรณ์ทางเทคนิคกระจายเสียง การฝึกฝนตนเองเป็นประจำ การใส่ใจศึกษาหาความรู้เสมอ กระตือรือร้นสนใจต่อปัญหาต่าง ๆ

3) คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพส่วนตัว เช่น การตรงต่อเวลา การเอาใจใส่ผู้ฟังทั้งในเวลาและนอกเวลาปฏิบัติหน้าที่ การควบคุมอารมณ์และความรู้สึกได้ มีคุณธรรมประจำใจ พูดแต่ในสิ่งที่ป็นสารประโยชน์ และตระหนักถึงหน้าที่ของสื่อมวลชน

ระเบียบวิธีวิจัย

กระบวนการเก็บข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้ โดยใช้จากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งมาตรฐาน (Semi Standardized) กับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มพิธีกรรายการพอดแคสต์ กลุ่ม

ผู้ควบคุมการผลิตรายการพอดแคสต์ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการด้านการสื่อสาร โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) ที่ตรงกับวัตถุประสงค์

1) กลุ่มพิธีกรรายการพอดแคสต์ จำนวน 4 คน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ คือ ต้องมีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับพอดแคสต์โดยตรง หมายถึง ปัจจุบันต้องเป็นผู้ดำเนินรายการพอดแคสต์ โดยมีทั้งประเภทบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จัดรายการเป็นของตนเอง และประเภทผู้ดำเนินรายการในนามบริษัทและองค์กร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พิธีกรรายการพอดแคสต์ประเภทบุคคล

พิธีกร 1 : พิธีกรพอดแคสต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และพอดแคสต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภาพยนตร์

พิธีกร 2 : พิธีกรพอดแคสต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และพอดแคสต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประชันมุกตลก

พิธีกรรายการพอดแคสต์ในนามบริษัทและ

องค์กร

พิธีกร 3 : เป็นพิธีกรพอดแคสต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสรุปข่าวประจำวัน

พิธีกร 4 : เป็นพิธีกรพอดแคสต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการรีวิวซีรีส์

2) กลุ่มผู้ควบคุมการผลิตรายการพอดแคสต์ จำนวน 2 คน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ คือ ต้องมีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับพอดแคสต์โดยตรง หมายถึง ปัจจุบันต้องเป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการพอดแคสต์ตั้งแต่ 1 รายการขึ้นไป

ผู้ควบคุมการผลิต 1 : ควบคุมการผลิตรายการพอดแคสต์ จำนวน 4 รายการ

ผู้ควบคุมการผลิต 2 : ผู้ก่อตั้งพอดแคสต์ขององค์กรและควบคุมการผลิตรายการพอดแคสต์ จำนวน 10 รายการ

3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการด้านการสื่อสาร จำนวน 4 คน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์โดยมุ่งเน้นความเชี่ยวชาญและความสามารถที่แตกต่างกัน โดยพิจารณาจากประสบการณ์และความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารผ่านรายการพอดแคสต์

ผู้เชี่ยวชาญ 1 : อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย นักแสดง และพิธีกรโทรทัศน์

ผู้เชี่ยวชาญ 2 : ผู้บริหารธนาคารและ Head of communication ประจำองค์กร และมีประสบการณ์งานด้านสื่อสารมวลชน

ผู้เชี่ยวชาญ 3 : ผู้ประกาศข่าว ผู้เชี่ยวชาญด้านการลงเสียงโฆษณา และอาจารย์พิเศษ

ผู้เชี่ยวชาญ 4 : ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายพัฒนาสื่อและสื่อสารองค์กร

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารและคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์ ได้แก่ หนังสือทางวิชาการ วารสาร เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รายการพอดแคสต์ที่เผยแพร่ในช่องทางต่าง ๆ และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต นิตยสาร บทสัมภาษณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดรายการพอดแคสต์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบการวิเคราะห์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษา และนำผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) สังเคราะห์ออกมาเป็น กระบวนการสื่อสารและคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์ ตามวัตถุประสงค์การศึกษา

ผลการศึกษา

1. กระบวนการสื่อสารของพิธีกรรายการพอดแคสต์

จากการศึกษากระบวนการสื่อสารของพิธีกรรายการพอดแคสต์ตามกรอบแนวคิดงานวิจัย สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์การสื่อสาร

การสื่อสารจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อนำมาสู่ประสิทธิภาพสูงสุด โดยพบว่าพิธีกรรายการพอดแคสต์ควรกำหนดวัตถุประสงค์การสื่อสารไว้ล่วงหน้า และวัตถุประสงค์ดังกล่าวถูกกำหนดจากลักษณะของเนื้อหา รายการพอดแคสต์ว่ามีลักษณะเนื้อหาเป็นอย่างไร แล้วกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางที่สนับสนุนเนื้อหาดังกล่าวให้มากที่สุด เช่น รายการสัมภาษณ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้แขกรับเชิญเล่าประสบการณ์ความลำบากระหว่างท่องเที่ยว พิธีกรรายการ

ได้กำหนดวัตถุประสงค์ว่า “ต้องชวนแขกรับเชิญคุยเพื่อเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ออกมาอย่างเป็นธรรมชาติในบรรยากาศที่ไม่ตึงเครียด เพื่อให้ผู้ฟังได้รับความบันเทิง พร้อม ๆ กับได้รับข้อมูลเพื่อเตรียมตัวก่อนจะเดินทางไปท่องเที่ยวในครั้งต่อไป” (พิธีกร 2, สัมภาษณ์ 7 ตุลาคม 2564)

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารได้เสนอเพิ่มเติมว่าการกำหนดวัตถุประสงค์ของการสื่อสารของพิธีกรเป็นเรื่องจำเป็นและขาดไม่ได้ เพราะเป็นการช่วยควบคุมให้การพูดของพิธีกรให้ชัดเจนและตรงประเด็น ควบคุมผลลัพธ์ที่ผู้ฟังจะได้รับในแต่ละครั้ง รวมถึงยังช่วยแสดงหรือวางตำแหน่งตัวตนของรายการพอดแคสต์ในสายตาของผู้ฟังอีกด้วย

1.2 รูปแบบการสื่อสาร

จากการสัมภาษณ์พบว่าในรายการพอดแคสต์หนึ่งตอน พิธีกรจะใช้การพูดแบบผสมผสาน คือ มีทั้งการพูดแบบมีโครงร่างหรือการกำหนดเนื้อหาไว้ล่วงหน้าและการพูดแบบฉับพลัน โดยการพูดแบบมีโครงร่างนั้นไม่ได้มีการกำหนดวิธีเขียนตายตัว บางคนกำหนดไว้เพียงหัวข้อสั้น ๆ ที่จำเป็นต้องพูดสำหรับรายการตอนนั้น ๆ แต่พิธีกรบางคนก็ใช้การกำหนดเนื้อหาตั้งแต่ต้นจนจบเพื่อให้เนื้อหาเป็นไปตามจุดประสงค์รายการ

“ถ้าเป็นตอนที่ตัวเองต้องเล่าเรื่องเองก็จะมีการเขียนเผื่อไว้ดูเป็นแนวทาง ส่วนใหญ่ตอนพูดจริงจะพยายามไม่ดูระหว่างเล่า แต่จะแค่เหลือบลงมาดูเป็นพัก ๆ ว่าแต่ละครบทุกเรื่องที่จัดไว้หรือยัง โดยเฉพาะพวกมุกหรือประโยคเด็ด ๆ ที่คิดได้ล่วงหน้าก็จะจัดไว้แล้วพยายามจะไม่ลืมที่จะเอามาพูดตอนจัดรายการ สรุปคือพอมีเค้าโครงไว้ล่วงหน้า แล้วตอนพูดจริงเน้นสดแบบเป็นธรรมชาติ โดยไม่ลืมที่จะแตะหัวข้อให้ครบด้วย”

(พิธีกร 1, สัมภาษณ์ 11 ตุลาคม 2564)

ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารมองว่า รูปแบบการพูดที่เหมาะสมสำหรับพิธีกรรายการพอดแคสต์ คือ การพูดแบบมีต้นร่าง เพราะเนื้อหาและข้อมูลที่ต้องถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนพิธีกรทำหน้าที่เพียงนำเนื้อหาที่ถูกเตรียมไว้เหล่านั้นมาเล่าเรื่องหรือปรับแต่งรูปแบบ วิธีการพูดให้เข้ากับบุคลิกหรือวัตถุประสงค์รายการ

“แต่แต่ละคนมี voice มี character ที่แตกต่างกัน ขอ
อย่างเดียว พุฒรู้เรื่อง ส่วนที่เหลือก็เป็นเทคนิคของ
แต่ละคน แต่อย่าให้คนฟังจับได้ว่าอ่านสคริปต์”

(ผู้เชี่ยวชาญ 2, สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2564)

นอกจากนี้ ยังพบว่าพิธีกรรายการพอดแคสต์และ
ผู้ควบคุมการผลิตรายการพอดแคสต์มองไปในทิศทาง
เดียวกันว่า พิธีกรรายการพอดแคสต์ควรใช้ภาษาระดับกึ่ง
ทางการ ที่มีลักษณะคล้ายกับระดับทางการ แต่ลดความ
เป็นการเป็นงานลง เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ฟัง เน้นการ
เข้าถึงง่ายแต่ยังคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือ ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้าน
การสื่อสารมองว่าไม่มีการกำหนดรูปแบบระดับภาษาพูดที่
ตายตัว พิธีกรสามารถปรับเปลี่ยนระดับภาษาได้ แต่ให้คำนึง
ถึงเนื้อหา รายการ บุคลิกส่วนตัวของพิธีกรที่ทำหน้าที่ในการ
พูด และกลุ่มผู้ฟังของรายการเป็นสำคัญ

ข้อสุดท้ายของรูปแบบการสื่อสาร พบว่าการจัด
รายการพอดแคสต์ควรเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-
way-communication) ถึงแม้ว่าจะเป็นการบินทีกลิ้งเสียงไว้
ล่วงหน้า แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้รับสารส่งข้อคิดเห็น ความ
รู้สึกหรือข้อมูลต่าง ๆ กลับมายังผู้ส่งสารหรือพิธีกรรายการ
ผ่านพื้นที่เปิด เช่น การตอบกลับของผู้ฟังในพื้นที่เผยแพร่
เนื้อหา การแสดงความเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หรือการ
กล่าวถึงในช่องทางอื่น ๆ

“ในช่วงท้ายรายการจะพูดบอกให้ผู้ฟังติดตามช่อง
ทางต่าง ๆ ของสถานี รวมถึงการโพสต์ลงโซเชียล
มีเดียพร้อมติดแฮชแท็กชื่อรายการ ซึ่งทีมงานและ
พิธีกรจะเข้าไปตามอ่านและร่วมพูดคุยกับผู้ฟังที่โพสต์
แสดงความเห็นเกี่ยวกับรายการด้วย”

(พิธีกร 2, สัมภาษณ์ 7 ตุลาคม 2564)

โดยการเปิดให้แสดงความเห็นเช่นนี้ ก็เพื่อให้พิธีกร
รวมถึงผู้ผลิตรายการพอดแคสต์ทราบความคิดเห็นและข้อ
เสนอแนะจากผู้รับสารโดยตรง และนำข้อมูลเหล่านั้นมา
ปรับปรุงรายการ หรือเข้าไปร่วมวงสนทนาในประเด็นที่เกิด
จากรายการ ในรูปแบบการตอบข้อสงสัยที่เกิดขึ้นหลังจาก
รับฟังรายการได้ โดยการสื่อสารกลับจะอยู่ในรูปแบบที่เรียก
ว่าการสื่อสารกลับที่ล่าช้า (Delayed Feedback)

1.3 การจัดการเนื้อหารายการ

ผลการสัมภาษณ์พบว่าพิธีกรควรเป็นผู้คัดเลือก
เนื้อหาของรายการในแต่ละตอนด้วยตนเอง เนื่องจากความ
เข้าใจและความถูกต้องในเนื้อหาเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด หากเป็น
ผู้คัดเลือกเนื้อหาเอง พิธีกรรายการก็จะมีโอกาสศึกษาใน
ประเด็นนั้น ๆ และช่วยสร้างความเข้าใจได้มากกว่า รวมถึง
พิธีกรก็จะรู้สึกอินไปกับเรื่องราวที่สื่อสารได้มากกว่าด้วย

เนื้อหาในรายการพอดแคสต์ควรมีความเชื่อมโยง
กับพิธีกรรายการ โดยอาจจะเป็นความเชื่อมโยงในด้านของ
ความรู้ความสนใจ ความเชื่อมโยงในด้านประสบการณ์ หรือ
อาจจะเป็นความเชื่อมโยงในด้านชื่อเสียงก็ได้ ทั้งนี้ไม่ได้มีรูปแบบ
เฉพาะว่าต้องเป็นความเชื่อมโยงด้านใด แต่จำเป็นต้อง
มีอย่างน้อยหนึ่งด้าน ทั้งนี้นอกจากจะช่วยสร้างความมั่นใจ
ให้กับพิธีกรในการพูดแล้ว ยังช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับ
คนฟังรายการด้วย

พิธีกรควรมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาเพื่อการพูด โดย
คัดเลือกประเด็นสำคัญของเนื้อหานั้น ๆ และนำมาเรียบเรียง
ใหม่เพื่อการเล่าเรื่องตั้งแต่ต้นรายการถึงจบรายการ โดยจะ
ใช้การจัดเรียงเป็นหัวข้อ หรือการนำมาเขียนใหม่ก็ได้ รวม
ถึงพิธีกรควรมีการสร้างการเชื่อมโยงผู้ฟังกับเนื้อหา ผ่าน
สไตล์การพูดหรือการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง
ของรายการ

“จินตนาการไว้เสมอว่าเรากำลังพูดกับคนที่ไม่ได้รู้
เรื่องนี้มาก่อน พยายามใช้การอธิบายที่ฟังเข้าใจง่าย
มีเปรียบเทียบยกตัวอย่างกับสิ่งที่คนฟังสามารถนึก
ภาพออก ขณะเดียวกันความสนุกและมุกตลกก็ช่วย
ได้มากในการโยงให้อยากฟังแบบได้ความรู้ไปด้วย
บันเทิงไปด้วย และอย่าลืมถ่ายทอดบุคลิกตัวตน
ความคิดความชอบของเราออกมาในรายการ เพราะ
จะทำให้ผู้ฟังรู้สึกเหมือนเราเป็นที่เพื่อนไปแล้ว
เพราะเมื่อผูกพันกันขนาดนี้ เราชวนคุยเรื่องอะไรเขา
ก็อยากมาติดตามฟังกัน”

(พิธีกร 1, สัมภาษณ์ 11 ตุลาคม 2564)

2. คุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดคุณสมบัติที่ดีของผู้ดำเนิน
รายการและคุณสมบัติที่ดีของนักจัดรายการวิทยุมาใช้เป็น
กรอบในการอธิบายคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์
ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติหลัก 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านเสียงและทักษะการสื่อสาร

การสัมภาษณ์พบว่า การใช้เสียงในการจัดรายการพอดแคสต์ควรมุ่งเน้นไปที่ความเป็นธรรมชาติ ความเป็นตัวของตัวเอง และการสร้างพลังในการสื่อสารเป็นหลัก เช่น การสร้างอารมณ์ร่วมของผู้ฟัง ในขณะเดียวกันก็ยังคงคำนึงถึงความถูกต้องในการใช้ภาษาอยู่ เช่น การใช้อักขระ การออกเสียงควบกล้ำ หรือเสียงวรรณยุกต์ นอกจากนี้พิธีกรควรกำหนดการใช้เสียง โดยพิจารณาความเหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาที่กำลังสื่อสารด้วย เพื่อนำมาสู่การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เข้าใจตรงกันทั้งกับผู้พูดและผู้ฟัง

“จะเน้นพูดดังฉะฉาน มีพลังงานความคึกคัก ได้ยินชัดเจน แต่ไม่ได้เน้นออกเสียงให้ถูกต้องอะไรขนาดนั้น บางทีก็มีพูดผิด ๆ ถูก ๆ บ้างเป็นธรรมชาติ ถ้าอยู่ระหว่างเล่าเรื่อง อาจจะมิใช่เสียงดังเสียงค่อย ใช้การเว้นจังหวะ เพื่อให้ได้อารมณ์”

(พิธีกร 1, สัมภาษณ์ 11 ตุลาคม 2564)

“เสียงสื่ออารมณ์มากกว่าความถูกต้องของการออกเสียง เช่น ปัง! ตาช เพราะต้องการให้เข้าใจอารมณ์ร่วมมากกว่าความถูกต้อง”

(พิธีกร 4, สัมภาษณ์ 12 ตุลาคม 2564)

ทักษะที่จำเป็นในการสื่อสารของพิธีกรรายการพอดแคสต์ พบว่า คือทักษะการพูดและทักษะการสัมภาษณ์ โดยพิธีกรรายการพอดแคสต์ควรพูดแบบมีลำดับ ทั้งเนื้อหาและอารมณ์ เพื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพชัดเจน หรือเรียกทั้งหมดว่าความสามารถในการเล่าเรื่อง รวมถึงเมื่อทำการสัมภาษณ์พิธีกรรายการพอดแคสต์ควรทำความเข้าใจผู้รับการสัมภาษณ์ทุกครั้ง เพื่อวางแผนรับมือระหว่างการสัมภาษณ์ได้อีกด้วย เนื่องจากผู้รับการสัมภาษณ์มีลักษณะและพฤติกรรมที่ต่างกันไป

“แขกรับเชิญบางคนพูดเร็ว เราต้องคอยเบรกคอยดึงให้ช้า ให้มีช่วงที่คนฟังได้หายใจ ซึมซับเรื่องที่เพิ่งพูดหรือถ้าแขกรับเชิญน่าเบื่อเกินไปก็ต้องสามารถสอดแทรกให้เกิดความสนุก ช่วยเซฟรายการ เซฟแขกรับเชิญได้ หรือถ้าแขกรับเชิญคนไหนพูดเก่ง พูดดีมาก ๆ ต้องรู้จักหลบเป็น ปล่อยังงั้นให้เขาได้เฉิดฉาย ไม่ใช่ไปแย่งพูดหรือขัดจังหวะ”

(พิธีกร 1, สัมภาษณ์ 11 ตุลาคม 2564)

นอกจากทักษะด้านการพูดและการสัมภาษณ์แล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่จำเป็น โดยเฉพาะรายการที่มีลักษณะของการพูดคุย คือ ทักษะการฟัง โดยพิธีกรควรฟังผู้ถูกสัมภาษณ์หรือแขกรับเชิญอย่างตั้งใจ เพราะนอกจากจะช่วยนำมาสู่การสร้างประเด็นการพูดได้ต่อเนื่องแล้ว ยังเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีให้กับรายการอีกด้วย

2.2 ด้านความรู้และประสบการณ์

การสัมภาษณ์พบว่า ความรู้สำคัญที่พิธีกรรายการพอดแคสต์ควรมี คือ ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่ถูกสื่อสารหรือในที่นี้หมายถึงความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่พิธีกรพูด เพื่อความถูกต้องและเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ฟัง แต่ทั้งนี้พิธีกรไม่จำเป็นต้องจบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความรู้นั้น ๆ โดยตรง แต่เกิดจากการหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตัวเองในภายหลังได้ ส่วนความรู้เกี่ยวกับสื่อสารมวลชนนั้น พบว่าพิธีกรรายการพอดแคสต์ไม่มีความจำเป็นต้องเรียนจบด้านสื่อสารมวลชนหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากความรู้ด้านนี้เป็นความรู้ที่ทุกคนมีได้และสามารถพัฒนาหรือสร้างได้ด้วยตนเอง การเรียนจบด้านการสื่อสารเป็นเพียงแค่ส่วนเสริมที่ช่วยให้พิธีกรมีการฝึกฝนเบื้องต้นมาก่อนเท่านั้น

“ทักษะการสื่อสารเป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนได้ และมีพิธีกรมากมายที่ประสบความสำเร็จแม้ไม่ได้จบสาขาที่เกี่ยวข้อง”

(ผู้เชี่ยวชาญ 1, สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2564)

ด้านประสบการณ์ พบว่าพิธีกรรายการพอดแคสต์ไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้อง หรือใกล้เคียงกับพิธีกรรายการพอดแคสต์มาก่อน เช่น นักจัดรายการวิทยุ พิธีกรรายการ เพราะเทคโนโลยีพอดแคสต์เปิดกว้างให้ใครก็สามารถจัดรายการได้ รวมถึงสิ่งที่ผู้ฟังคาดหวังคือเนื้อหาไม่ใช่ตัวพิธีกร นอกจากนี้ยังพบว่าเครือข่ายที่เกิดจากการทำงานที่ผ่านมา เป็นตัวเสริมการทำงานของพิธีกรรายการพอดแคสต์ โดยเฉพาะในด้านการสร้างสรรค์เนื้อหา เช่น เครือข่ายนักวิทยาศาสตร์สำหรับรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ เครือข่ายนักการตลาดสำหรับรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการตลาดและธุรกิจ เป็นต้น

“เครือข่ายที่กว้างขวางมีประโยชน์ในแง่ที่มีคนรู้จักมากมายให้เราเชิญมาเป็นแขกรับเชิญร่วมจัดรายการได้ แต่อาจอาจจะไม่ถึงกับจำเป็น แต่ก็มีประโยชน์มาก เช่น สมมติรายการสนทนา ถ้าพิธีกรไม่มีเครือข่าย

ชายรู้จักคนดัง ๆ เลย ก็คงไม่สามารถทำได้ แต่ในอีกทางหนึ่ง ถ้าถามว่าจะริเริ่มพอดแคสต์สักรายการ ต้องรู้จักใครที่ทำมาก่อนหรือสำนักสื่ออะไรไหม คำตอบคือไม่จำเป็น เริ่มทำจากตัวเราเองได้เลย ใครก็เริ่มทำรายการตัวเองได้ สร้างช่องตัวเองได้”

(พิธีกร 1, สัมภาษณ์ 11 ตุลาคม 2564)

2.3 ด้านบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคลในด้านต่าง ๆ ทั้งภายนอก ภายใน และปัจจัยต่าง ๆ อันมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้พบเห็น โดยในงานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นไปที่บุคลิกภาพด้านภายนอกเป็นหลัก นั่นคือ รูปร่าง หน้าตา สีสัน สรีระ เพศ อายุ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์พบว่าบุคลิกภาพภายนอกไม่มีผลหรือไม่มีความจำเป็นสำหรับการเป็นพิธีกรรายการพอดแคสต์ แต่สิ่งที่สำคัญและเป็นตัวชี้วัด คือ ทักษะการพูดและการใช้เสียงที่เหมาะสมกับเนื้อหารายการ

“ให้ค่ากับความสามารถมากกว่ารูปลักษณ์ แต่คิดว่าในสังคมไทยรูปลักษณ์ยังคงมีความสำคัญอยู่ แต่หากคุณเจ๋งจริง ก็สามารถเกิดได้ในพื้นที่นี้”

(ผู้เชี่ยวชาญ 1, สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2564)

“หน้าตาไม่มีผลใด ๆ ต่อการจัดรายการ เพราะว่าโดยหลักแล้วพอดแคสต์ใช้เพียงเสียงเท่านั้น ส่วนบุคลิกภาพที่นำเสนอผ่านการใช้เสียงจะต้องเป็นไปตามรูปแบบแนวคิดของรายการ เช่น รายการบันเทิง พิธีกรก็ต้องมีความสนุกสนาน หากเป็นรายการที่นำเสนอเรื่องวิชาการ พิธีกรก็ต้องมีบุคลิกน้ำเสียงน่าเชื่อถือ เป็นต้น”

(พิธีกร 2, สัมภาษณ์ 7 ตุลาคม 2564)

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

เมื่อนำผลการสัมภาษณ์มาจัดเรียงเนื้อหาใหม่โดยนำเอากรอบแนวคิดและคำตอบมาพรรณนาในรูปแบบตาราง ผลออกมาเป็นไปตามตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 สรุปกระบวนการสื่อสารของพิธีกรรายการพอดแคสต์

กระบวนการสื่อสารของพิธีกรรายการพอดแคสต์	
วัตถุประสงค์การสื่อสาร	ควรกำหนดวัตถุประสงค์การสื่อสารไว้ล่วงหน้า โดยวัตถุประสงค์ต้องมีความสอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางที่สนับสนุนเนื้อหารายการพอดแคสต์ให้มากที่สุด
รูปแบบการสื่อสาร	รูปแบบการพูด : ไม่มีรูปแบบตายตัว พิธีกรสามารถใช้แบบใดแบบหนึ่ง คือ การพูดแบบมีโครงร่าง การพูดแบบฉับพลัน และการพูดแบบอ่านจากต้นฉบับ หรือจะใช้รูปแบบทั้งหมดแบบผสมผสานก็ได้
	ระดับภาษาที่ใช้ : ไม่มีระดับตายตัว แต่นิยมใช้ภาษาระดับกึ่งทางการ เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ฟัง เน้นการเข้าถึงง่ายแต่ยังคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือ
	ทิศทางการสื่อสาร : ควรเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way-communication) เปิดโอกาสให้ผู้รับสารสื่อสารกลับที่ล่าช้า (Delayed Feedback) ได้ ส่งผลให้พิธีกรสามารถเข้าไปร่วมวงสนทนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรายการ และนำความคิดเห็นต่าง ๆ มาปรับปรุงรายการต่อไป
การจัดการเนื้อหารายการ	กระบวนการการคัดเลือกเนื้อหา : พิธีกรควรเป็นผู้คัดเลือกเนื้อหาของรายการด้วยตนเอง เนื่องจากสามารถศึกษาและสร้างความเข้าใจในเนื้อหาดังกล่าวได้มากกว่า แต่ถ้าหากผู้ควบคุมการผลิตเข้ามาเป็นผู้คัดเลือกเนื้อหา พิธีกรจะลดบทบาทลงสู่การตีความและปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้ากับสไตล์ของตนเองโดยยังคงเนื้อหาเดิมไว้
	เนื้อหารายการ : ควรมีความเชื่อมโยงกับพิธีกรรายการ เช่น ความรู้ความสนใจ ประสบการณ์ หรือด้านชื่อเสียง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับพิธีกรและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ฟัง
	การปรับเปลี่ยนเนื้อหาเพื่อการพูด : พิธีกรรายการควรคัดเลือกประเด็นสำคัญของเนื้อหา และนำมาเรียบเรียงใหม่เพื่อการเล่าเรื่องตั้งแต่ต้นรายการถึงจบรายการ
	การสร้างเชื่อมโยงผู้ฟังกับเนื้อหา : พิธีกรควรเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังของรายการ พร้อมสอดแทรกความเป็นตัวตนลงไปในารพูด เช่น สไตล์การพูดเฉพาะตัว อารมณ์ขัน ฯลฯ เพื่อสร้างความรู้สึกผูกพัน

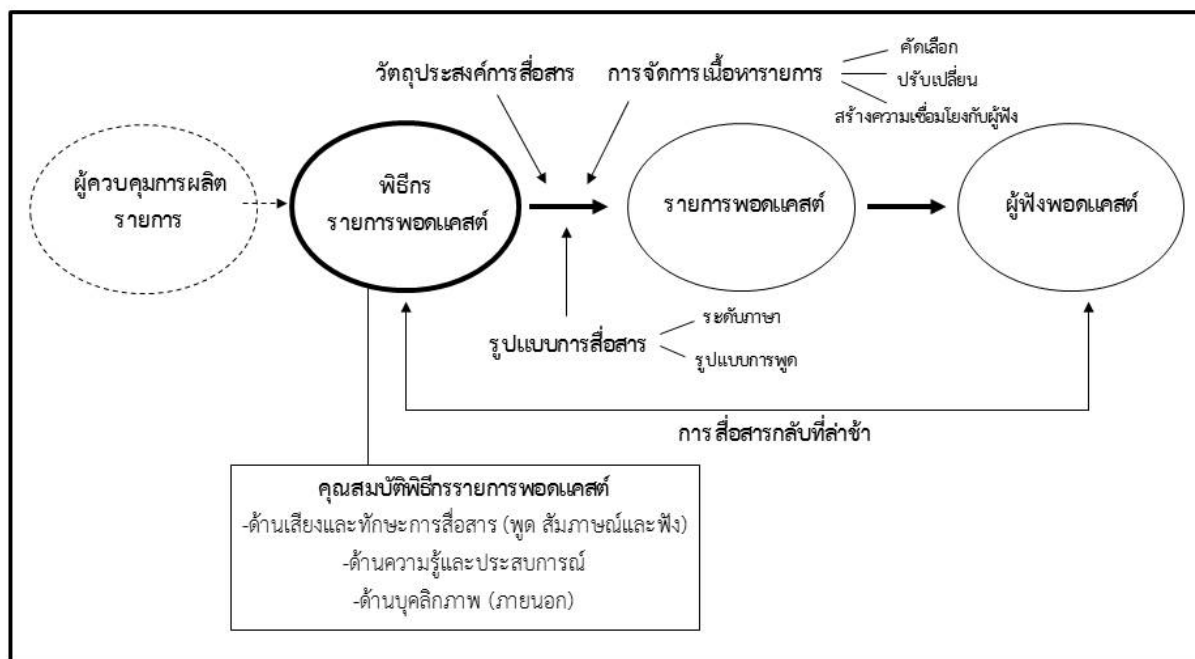
ที่มา : ผู้วิจัย อาทิตยา ทรัพย์สินวิวัฒน์

ตารางที่ 2 สรุปคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์

คุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์	
ด้านเสียงและ ทักษะการสื่อสาร	การใช้เสียงในการจัดรายการพอดแคสต์ : พิธีกรควรมุ่งเน้นเรื่องความเป็นธรรมชาติ ความเป็นตัวของตัวเอง และการสร้างอารมณ์ร่วมของผู้ฟัง พร้อมกับความต้องการของภาษาในบางด้าน คือ การใช้อักขระ การออกเสียงควบกล้ำและเสียงวรรณยุกต์ แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงความสอดคล้องกับเนื้อหารายการด้วย
	ทักษะการพูด : พิธีกรควรพูดแบบมีลำดับ ทั้งเนื้อหาและอารมณ์ เพื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพชัดเจน เรียกรวมว่าการพูดเพื่อการเล่าเรื่อง
	ทักษะการสัมภาษณ์ : พิธีกรควรทำความรู้จักกับผู้รับการสัมภาษณ์ทุกครั้ง เพื่อเพิ่มความเข้าใจในประเด็นของการสัมภาษณ์ และเพื่อวางแผนล่วงหน้า อันนำมาสู่การควบคุมสถานการณ์ให้เป็นไปตามต้องการตลอดระยะเวลาการจัดรายการได้
	ทักษะการฟัง : พิธีกรควรฟังผู้ถูกสัมภาษณ์อย่างตั้งใจ เพื่อช่วยสร้างประเด็นการพูดได้ต่อเนื่อง และสร้างบรรยากาศที่ดีให้กับเนื้อหารายการในตอนดังกล่าว
ด้านความรู้และ ประสบการณ์	ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหารายการ : พิธีกรควรมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่ถูกสื่อสาร เพื่อความถูกต้องและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ฟัง แต่ทั้งนี้ไม่กำหนดว่าพิธีกรต้องจบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความรู้นั้นๆ แต่พิธีกรสามารถใช้การหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตัวเองในภายหลังหรือเกิดจากประสบการณ์การทำงาน
	ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน : พิธีกรควรมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน แต่ทั้งนี้ไม่กำหนดว่าพิธีกรต้องจบการศึกษาด้านสื่อสารมวลชนหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง แต่พิธีกรสามารถใช้การหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตัวเองในภายหลังหรือเกิดจากประสบการณ์การทำงาน
	ประสบการณ์ : พิธีกรไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับพอดแคสต์หรืองานที่มีความใกล้เคียงมาก่อน เช่น ดีเจ พิธีกรรายการ เพราะสิ่งที่ผู้ฟังคาดหวังคือเนื้อหารายการไม่ใช่พิธีกร
	เครือข่าย : หากพิธีกรมีคอนเนกชันหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหารายการ ก็จะเป็นตัวเสริมให้การทำงานเป็นไปได้อย่างขึ้น
ด้านบุคลิกภาพ	บุคลิกภาพภายนอกไม่มีผลหรือไม่มีความจำเป็นสำหรับการเป็นพิธีกรรายการพอดแคสต์ สิ่งทดแทนคือทักษะการพูดและการใช้เสียงที่เหมาะสมกับเนื้อหารายการ

ที่มา : ผู้วิจัย อาทิตยา ทรัพย์สินวิวัฒน์

ทั้งนี้ เมื่อนำผลมาพัฒนากรอบแนวคิดงานวิจัยที่ เกี่ยวกับการสื่อสาร และแนวคิดเกี่ยวกับผู้ดำเนินรายการ
เกิดจากการผสมผสานทั้งแนวคิดเกี่ยวกับพอดแคสต์ แนวคิด หรือพิธีกร ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัยที่ผ่านการศึกษากระบวนการสื่อสารของพิธีกรรายการพอดแคสต์ และคุณสมบัติพิธีกรรายการพอดแคสต์
ที่มา : ผู้วิจัย อาทิตยา ทรัพย์สินวิวัฒน์

2. อภิปรายผล

2.1 การสื่อสารของพิธีกรรายการพอดแคสต์

2.1.1 การมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์รายการพอดแคสต์

จากการค้นพบกระบวนการสื่อสารของพิธีกรรายการพอดแคสต์ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับมุมมองของการมีส่วนร่วมในการผลิตหรือการสร้างสรรค์รายการ พบว่าพิธีกรรายการพอดแคสต์จะมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทั้งขั้นเตรียมการก่อนผลิต (Pre-Production) ขั้นการผลิต (Production) และขั้นหลังการผลิต (Post-Production) แต่แตกต่างกันไปในระดับการมีส่วนร่วม

ขั้นเตรียมการก่อนผลิต พิธีกรมีส่วนร่วมโดดเด่นในด้านการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นเนื้อหารายการ การกำหนดวัตถุประสงค์การสื่อสาร การคัดเลือกประเด็นรายการ การเขียนบทพูดหรือสคริปต์และการซักซ้อมรายการ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของพิธีกรในขั้นตอนนี้อาจมีการปรับเปลี่ยนได้หากพิธีกรรายการพอดแคสต์เป็นพิธีกรประเภทผู้จัดรายการในนามบริษัทและองค์กร เพราะจะถูกควบคุมโดยผู้ควบคุมการผลิตหรือนโยบายของบริษัทและองค์กรผู้เป็นเจ้าของพอดแคสต์นั้น ๆ

ขั้นการผลิต พิธีกรจะเป็นผู้มีส่วนร่วมหลัก คือ เป็นผู้จัดรายการหรือดำเนินรายการ พิธีกรจะเป็นผู้กำหนด

รูปแบบของการสื่อสารที่จะเกิดในรายการว่าควรเป็นเช่นไร ผ่านการเลือกใช้เสียงและระดับภาษาที่เหมาะสมกับผู้ฟัง อีกทั้งยังเป็นผู้กำหนดบรรยากาศและความสั้นไหลดของเนื้อหาของรายการด้วย ผ่านคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์ที่แต่ละคนมีแตกต่างกัน

ส่วนสุดท้ายคือขั้นหลังการผลิต พิธีกรมีส่วนร่วมในด้านของการประเมินผลรายการ คือ การรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ฟังแล้วนำมาปรับปรุงเนื้อหาหรือการจัดการรายการของตนต่อไป รวมถึงการให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหารายการผ่านช่องทางการสื่อสารกลับต่าง ๆ ซึ่งข้อค้นพบนี้ถือสอดคล้องและสามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้ฟังรายการพอดแคสต์ในปัจจุบันที่ชื่นชอบรายการที่พอดแคสต์ที่มีรูปแบบพูดคุย ที่พิธีกรต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการพูดตอบข้อสงสัย หรือเข้าร่วมข้อถกเถียงของผู้ฟังที่เกิดขึ้นในสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ โดยเฉพาะทางเฟซบุ๊กที่เป็นช่องทางสำคัญในการรับสารและการประชาสัมพันธ์รายการพอดแคสต์ในประเทศไทย (ดิวิช ประภาณนต์, 2564)

นอกจากนี้ การที่พิธีกรพอดแคสต์มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการสร้างสรรค์รายการนั้น ผู้วิจัยมองว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากจุดเริ่มต้นของพอดแคสต์ในประเทศไทยอยู่ในรูปแบบของพอดแคสต์แบบมีสมัครเล่นหรือผู้จัดอิสระ โดยกลุ่มดังกล่าวจะสร้างสรรค์รายการจากความชื่นชอบ

ส่วนบุคคล นำความรู้หรือความสนใจของตนมาสื่อสารสู่สังคม ทุกขั้นตอนในการผลิตหรือสร้างสรรค์รายการเกิดจากการควบคุมด้วยตนเอง ไม่ได้มุ่งหวังผลในเชิงรายได้หรือธุรกิจและมองว่าเพียงงานอดิเรกเท่านั้น (นับทอง ทองใบ, 2562) ในขณะที่การสร้างสรรครายการแบบมืออาชีพ มีองค์กรเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนและผลิตรายการเพิ่มขึ้นในช่วงหลัง จึงเป็นไปได้ว่ารากฐานของพอดแคสต์ในประเทศไทยอยู่ในลักษณะที่พิธีกรเป็นผู้ควบคุมและกำหนดทุกขั้นตอน แต่ถูกลดบทบาทลงบ้างตามพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงระยะเวลาปัจจุบัน

2.1.2 การสร้างความสอดคล้องเพื่อการสื่อสาร

จากการศึกษากระบวนการสื่อสารทั้งในวัตถุประสงค์การสื่อสาร รูปแบบการสื่อสาร การจัดการเนื้อหา จนถึงคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์ สิ่งที่น่าสนใจและชวนให้อภิปรายเพิ่มเติม คือ ความสอดคล้องระหว่างพิธีกร เนื้อหารายการ และผู้ฟัง ที่มีข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญตามมาเสมอ คือ พิธีกรพอดแคสต์ ต้องพิจารณาความเหมาะสมกับเนื้อหาและผู้ฟังประกอบด้วย เป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับการจัดรายการและเนื้อหาที่มีคุณค่ากับคนฟัง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของดิวิช ประภายนต์ (2564) ที่พบว่าปัจจัยที่สำคัญในการเลือกและรับฟังรายการพอดแคสต์ของกลุ่มผู้ฟังเป็นประจำ คือ คุณค่าในการฟังที่สอดคล้องกับความชอบของแต่ละบุคคล ความง่ายและไม่ซับซ้อนของเนื้อหาที่กระชับได้ใจความ ความแปลกใหม่ของเนื้อหาที่ฟังหรือดูที่อื่นได้ยาก

ดังนั้น สิ่งที่พิธีกรรายการพอดแคสต์ควรศึกษาเพิ่มเติมนอกเหนือจากความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาที่ต้องการสื่อสาร คือต้องวิเคราะห์ผู้ฟังของตนด้วยว่ามีลักษณะหรือพฤติกรรมเป็นอย่างไร รวมถึงมีความต้องการเนื้อหาแบบไหน โดยมีงานวิจัยที่ได้ศึกษาประเด็นดังกล่าวไว้ว่า ผู้ฟังพอดแคสต์มีพฤติกรรมแบบแสวงหาเจาะจงเฉพาะด้าน จึงมีความกระตือรือร้นแสวงหาข้อมูลข่าวสารแบบมีที่นี้ที่เดียว ดังนั้นเนื้อหาที่นำเสนอออกมาควรมีลักษณะ Exclusive Content ที่หาฟังหรือเข้าถึงจากที่อื่นไม่ได้ นอกจากนี้ผู้ฟังพอดแคสต์ยังเป็นผู้ใช้สื่อแบบตามใจฉันและขอเลือกเนื้อหาที่ต้องการด้วยตนเอง (Active Audience) (นับทอง ทองใบ, 2562) รวมถึงยังสนใจเนื้อหาที่เน้นให้สาระความรู้และแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิต เนื่องจากผู้ฟังพอดแคสต์มองว่าพอดแคสต์คือศูนย์รวมสาระออนไลน์ในรูปแบบ

ของเสียง ที่ถูกหยิบมานำเสนอผ่านมุมมองของช่องรายการต่าง ๆ พร้อมเล่าเรื่องราวที่เข้าใจง่ายออกมาให้ผู้ฟังสามารถเรียนรู้และเข้าใจมุมมองใหม่ ๆ ในการใช้ชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

2.2 คุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์

2.2.1 คุณสมบัติภูมิสมระหว่างพิธีกรรายการและผู้ดำเนินรายการวิทยุ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดคุณสมบัติที่ดีของพิธีกรรายการและผู้ดำเนินรายการวิทยุมาเป็นการรอบในการกำหนดคำถามและการค้นหาคุณสมบัติอันเป็นส่วนผสมของทั้งสองอาชีพนี้ ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์ในมุมมองกลับว่าคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์ถึงคุณสมบัติข้อใดจากพิธีกรและผู้ดำเนินรายการมาบ้าง ก็พบว่าส่วนที่เหมือนกับคุณสมบัติของพิธีกรรายการและผู้ดำเนินรายการวิทยุ คือ การใช้เสียงและความรู้ของตัวพิธีกร โดยการใช้เสียง ไม่ว่าจะเป็พิธีกรรายการพอดแคสต์ พิธีกรรายการและผู้ดำเนินรายการ ต่างต้องคำนึงถึงลักษณะน้ำเสียงของตน ลีลาในการพูด จังหวะการพูดที่ไม่เร็วหรือช้าเกินไป เพื่อสร้างความลื่นไหล ความเป็นธรรมชาติในการพูดและสร้างความเป็นมิตรสู่ผู้ฟัง ไปพร้อม ๆ กับการคำนึงถึงความถูกต้องของภาษา คือ การใช้อักขระ การออกเสียงควบกล้ำและเสียงวรรณยุกต์

ด้านความรู้ พบว่าสิ่งที่เหมือนคุณสมบัติของพิธีกรรายการและผู้ดำเนินรายการวิทยุ คือ ต้องมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นหรือสารที่ตนกำลังสื่อสารให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็เนื้อหารายการหรือข้อมูลเข้กรับเชิญหรือผู้รับการสัมภาษณ์ในรายการของตน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของผู้ฟังในลักษณะของการยอมรับในความเชี่ยวชาญและสิ่งที่ประจักษ์

คุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์ที่เหมือนกับคุณสมบัติพิธีกรแต่ไม่ปรากฏในผู้ดำเนินรายการวิทยุ คือ ทักษะการสัมภาษณ์ เนื่องจากรายการพอดแคสต์เน้นการสนทนา ให้ความรู้ ข้อคิด นำความบันเทิง แตกต่างจากรายการวิทยุที่เน้นรายการเพลง และมีรูปแบบการพูดให้ข้อมูล สลับเปิดเพลง ให้ความบันเทิงเป็นหลัก ดังนั้นจึงมีการดึงทักษะจากพิธีกรมาใช้ เนื่องจากพิธีกรจะทำหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์ พูดคุยกับเข้กรับเชิญ และดำเนินรายการตามที่กำหนดไว้ ส่วนคุณสมบัติของพิธีกรรายการพอดแคสต์มีเพิ่มเติมและไม่ปรากฏในคุณสมบัติทั้งพิธีกรและผู้ดำเนินรายการวิทยุ คือ ทักษะการฟัง ประสพการณ์ และเครือข่าย

ทักษะการฟังในที่นี้ คือ การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) พิจารณารายการพอดแคสต์ที่มีการฟังที่ใส่ใจผู้พูดหรือคู่สนทนาอย่างแท้จริง รวมถึงสนใจสิ่งที่คู่สนทนาไม่ได้แสดงออกมาผ่านคำพูด เช่น ความรู้สึก อารมณ์ ความต้องการ ความเชื่อ เป็นต้น เพื่อลดการตัดสินหรืออคติที่อาจเกิดขึ้นในการสัมภาษณ์ อีกทั้งการฟังอย่างลึกซึ้งยังสามารถสร้างบรรยากาศการสนทนาให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยเอื้อต่อการเปิดเผย เล่าเรื่องราวได้ลึกซึ้ง นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สนทนาได้ (วัลภา ฐานกาญจน, 2563) ส่วนด้านประสบการณ์และเครือข่าย เป็นคุณสมบัติที่ผู้วิจัยมองว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากความต้องการของผู้ฟังพอดแคสต์ที่สนใจหรือต้องการรับฟังเนื้อหาที่มีลักษณะเล็กแต่ลึก (Niche) หมายถึงเนื้อหาที่ให้ข้อมูลเชิงลึก อันเป็นลักษณะของของคนในยุคหลังสมัยใหม่ที่มีความหลากหลายแต่ต้องการเรื่องเล่าเล็กๆ ในหมู่ของตนที่มีความเป็นวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม มากกว่าเนื้อหาอิงกระแสไม่ล้าสมัย (Evergreen Content) หรือเน้นคนกลุ่มใหญ่แบบในอดีต (นับทองทองใบ, 2562)

ดังนั้น คุณสมบัติของพ็อดแคสต์รายการพอดแคสต์ ไม่ได้เกิดจากการหยิบยืมจากคุณสมบัติของพ็อดแคสต์รายการและนักจัดรายการวิทยุเท่านั้น แต่ยังมีการพัฒนาเพิ่มเติมในด้านที่สอดคล้องและตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับสารในยุคปัจจุบันอีกด้วย

2.2.2 ปัจจัยความสำเร็จของพ็อดแคสต์รายการพอดแคสต์

เมื่อนำผลการศึกษาทั้งหมดมาพิจารณาถึงจุดร่วมที่สำคัญ ผู้วิจัยค้นพบว่าปัจจัยความสำเร็จของพ็อดแคสต์รายการพอดแคสต์ อาจจะประกอบด้วย 3 ปัจจัยสำคัญ คือ ทักษะการพูด ความรู้ความเข้าใจ และเนื้อหารายการ

ปัจจัยด้านทักษะการพูดและความรู้ความเข้าใจ เป็นปัจจัยที่ต้องมาควบคู่กัน โดยพ็อดแคสต์ไม่ใช่แค่พูดเพื่อการสื่อสารเท่านั้น แต่ต้องสามารถพูดเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้ฟังได้ ซึ่งเกิดจากตัวพ็อดแคสต์มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ อย่างกระจ่างแจ้ง สอดคล้องกับผลการวิจัยด้านคุณสมบัติของพอดแคสต์เตอร์ที่ได้รับความนิยมของนับทอง ทองใบ (2562) ที่พบว่าพอดแคสต์เตอร์หรือในที่นี้คือพ็อดแคสต์รายการพอดแคสต์ที่มีความเชี่ยวชาญ (Specialist) เป็นผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ จะนำมาสู่ความนิยมของรายการที่มากขึ้น และถ้ามีชื่อเสียงในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีฐานผู้ติดตามอยู่แล้ว ก็ยิ่งเสริมให้รายการพอดแคสต์ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นอีก

นอกจากนี้หากพิจารณาการพอดแคสต์พัฒนาทักษะการพูดและความรู้ที่มีไปสู่การเป็นนักเล่าเรื่องได้ ก็จะสามารถถ่ายทอดเนื้อหาที่มีความยากหรือซับซ้อนให้กลายเป็นเรื่องง่าย สร้างอารมณ์ร่วมจากผู้ฟังผ่านองค์ประกอบของเรื่องราว (Story) ที่มีตัวละคร ปมปัญหา การดิ้นรนแก้ปัญหา และจุดพลิกผันที่นำไปสู่บทสรุป ซึ่งส่งผลให้รายการพอดแคสต์ได้รับความนิยมมากได้เช่นกัน

ด้านปัจจัยด้านเนื้อหารายการ ควรมีความโดดเด่นแตกต่าง มีความต่อเนื่องและมีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ หากนำเสนอได้ตรงตามความต้องการของผู้ฟัง รายการพอดแคสต์นั้นก็จะได้รับความนิยม สาเหตุหนึ่งเนื่องจากพอดแคสต์จัดว่าเป็นหนึ่งในสื่อใหม่ ที่มีลักษณะเอื้อให้ทุกคนสามารถเป็นผู้สร้างเนื้อหาขึ้นมาได้ (User-generated content) ผู้ผลิตต้องมีความระมัดระวังการผลิตเนื้อหาให้เหมาะสมกับการเผยแพร่สู่สาธารณะ รวมถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการบันทึกเสียงที่มีลักษณะเบ็ดเสร็จได้ในทีเดียว เช่น โทรศัพท์มือถือ ดังนั้นใครก็สามารถสร้างรายการพอดแคสต์ได้ นำมาสู่การเพิ่มขึ้นของรายการพอดแคสต์และพ็อดแคสต์รายการพอดแคสต์ ดังนั้นพ็อดแคสต์รายการพอดแคสต์ไม่ว่าจะทำในรูปแบบอิสระหรือทำในนามองค์กรที่มีบุคลากรอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหารายการก็ควรมีการพัฒนาทักษะการออกแบบสารควบคู่ไปด้วย

นอกจากนี้ หากพิจารณาในมุมของการออกแบบเนื้อหาสาร สิ่งที่พ็อดแคสต์รายการพอดแคสต์ควรรู้และเข้าใจ มีลักษณะดังนี้ คือ พ็อดแคสต์ควรคัดเลือกรายการโดยคำนึงถึงธรรมชาติของสื่อพอดแคสต์ในด้านต่าง ๆ ควบคู่ด้วย เช่น การเข้าถึง การมีส่วนร่วม ความลึกของเนื้อหาที่สามารถนำเสนอได้ เป็นต้น และเมื่อต้องออกแบบสาร พ็อดแคสต์ควรคำนึงถึงเนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ฟัง เป็นสารที่ตอบสนองความต้องการหรือผู้ฟังสามารถนำเนื้อหาดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ รวมถึงเมื่อต้องนำเสนอสารในรายการพอดแคสต์ทุกครั้ง พ็อดแคสต์ควรคำนึงถึงประสิทธิภาพในการนำเสนอที่พอเหมาะกับผู้ฟัง สารที่พอดแคสต์ควรเกี่ยวข้องกับหรือสร้างประโยชน์ และควรแปลงหรือปรับรูปแบบสารให้เหมาะสมกับผู้ฟัง

จึงอาจกล่าวได้ว่าคุณสมบัติไม่ได้เป็นเรื่องเดียวที่พ็อดแคสต์ควรคำนึงถึง แต่ควรคำนึงถึงปัจจัยความสำเร็จด้วย เพราะนอกจากจะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้นแล้ว ยังนำไปสู่ความนิยมในรายการพอดแคสต์มากขึ้นได้อีกด้วย เพื่อตอบสนองต่ออนาคตของพอดแคสต์ที่เติบโตอย่าง

ต่อเนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 อันส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การเปิดรับสื่อที่ต้องการได้ทั้งความรู้และความบันเทิงไปพร้อมกันในช่วงที่อยู่ในที่พักอาศัย ส่งผลให้พอดแคสต์ได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากผู้รับสารสามารถที่จะฟังไปพร้อม ๆ กับการทำกิจกรรมอย่างอื่นควบคู่ เช่น การทำงานบ้าน หรือการทำงานที่บ้าน (Work from home) รวมถึงใช้เวลาในการเปิดรับในระยะเวลาที่เหมาะสม รวมถึงเทคโนโลยีหรือช่องทางการเผยแพร่รายการพอดแคสต์ก็ง่ายต่อการเข้าถึงมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา (Forbes, 2021)

3. ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. ด้านพิธีกรรายการพอดแคสต์ : ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเจาะลึกถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น ทักษะทางวัฒนธรรม การสั่งสมทุน หรือการเคลื่อนย้ายทุน เพื่อสร้างความเข้าใจในอาชีพนี้มากขึ้น

2. ด้านการสื่อสาร : ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มในเรื่องการออกแบบเนื้อหาสาระว่าเป็นอย่างไร ทั้งในมุมมองของพิธีกร และในมุมมองของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ควบคุมการผลิต องค์กร หรือบริษัทผู้เป็นเจ้าของรายการพอดแคสต์ เป็นต้น เพื่อนำมาสู่การพัฒนาการสร้างสรรค์รายการพอดแคสต์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชวรัตน์ เชิดชัย. (2527). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน**. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ชนินทร เพ็ญสูตร. (2561). **พอดแคสต์ สื่อทางเลือกใหม่ กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสหรัฐอเมริกาและไทย**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ดิวิช ประภาณต์. (2564). พฤติกรรมผู้บริโภคและรูปแบบการรับสื่อของกลุ่มผู้ฟัง Podcast เพื่อสร้างรูปแบบการนำเสนอและโปรโมทช่องรายการ Podcast ที่มีประสิทธิภาพบนแพลตฟอร์ม Facebook ในประเทศไทย. **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี**. 15(2). 251-265.
- ธนโชติ วงศ์เมธิญญ์. (2563). 2020 RECAP : วงการพอดแคสต์ที่จะโตก็ดันโดนโควิด-19 เตะตัดขาซะงั้น. สืบค้นจาก <https://www.songsue.co/12675/>
- นิษฐา หุ่นเกษม. (2560). **การเลือกและการสร้างสารสำหรับการสื่อสารชุมชน**. เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ และทักษะการสื่อสารชุมชน หน่วยที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นับทอง ทองใบ. (2562). พอดแคสต์ : สื่อเสียงทางเลือกใหม่. **การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ครั้งที่ 14**. 885-894.
- ปวรรัตน์ ระวาง และพนม คลีฉายา. (2018). Digital Literacy of Podcast Audience. **Journal of Communication Arts**. 36(3). 59-76.

3. ด้านผู้รับสาร : ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาด้านผู้รับสารเพื่อให้ได้ข้อมูลของฝั่งผู้รับสารที่เลือกเปิดรับสื่อพอดแคสต์ และความชื่นชอบในตัวของผู้พิธีกรพอดแคสต์

3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ด้านพาณิชย์ :

พิธีกรรายการพอดแคสต์และผู้ที่มีสนใจหรืออยากทำงานทางด้านพิธีกรพอดแคสต์ : สามารถนำผลด้านกระบวนการสื่อสารไปใช้พัฒนาแนวทางการจัดรายการพอดแคสต์ และนำผลด้านคุณสมบัติไปใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพของตนเอง

ผู้ควบคุมการผลิตและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์รายการพอดแคสต์ สามารถนำผลการศึกษาไปพัฒนาหรือเป็นเกณฑ์คัดเลือกผู้จะทำหน้าที่พิธีกรรายการพอดแคสต์ได้ รวมถึงนำไปใช้พัฒนาการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ

2. ด้านวิชาการ : นักศึกษา นักวิชาการหรือผู้ที่มีสนใจสามารถนำผลการวิจัย ไปเป็นแนวทางในการเรียนการสอนสำหรับเนื้อหาที่เกี่ยวกับการจัดรายการรูปแบบพอดแคสต์ได้ เนื่องจากมีรูปแบบการสื่อสาร ที่แตกต่างจากสื่อดั้งเดิม ในลักษณะของสื่อแบบบูรณาการ

- วัลภา ฐานกาญจน์. (มปป.). **การฟังอย่างลึกซึ้ง**. ศูนย์อาสามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุนน อยู่สิน. (2543). **แนวคิดในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง. เอกสารการสอนชุดวิชาการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงหน่วยที่ 1-7**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อาลี ปรียากร และ กุลทิพย์ ศาสตรรุจิ. (2561). แนวทางการผลิตรายการกระจายเสียงผ่านรูปแบบ รายการพอดแคสต์ในประเทศไทย. **วารสารนิเทศศาสตร์**, 36(3) 47-58.
- อัจฉรา หัศบำเรอ. (2551). การบรรยายการอบรมเรื่องการเตรียมความพร้อมเป็นผู้ประกาศ. **คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต**. กรุงเทพฯ
- Forbes. (2021). The Future Of Podcasts: Business Growth Strategies. สืบค้นจาก <https://www.forbes.com/sites/ellevate/2021/10/15/the-future-of-podcasts-business-growth-strategies/?sh=2821ccb5f22b>
- Hilliard, R. L. (1978). **Television Broadcasting: an Introduction**. New York: Hasting Flouse Publishers.
- J W Rainsbury, S M McDonnell. (2006). Podcasts: An educational revolution in the making?. **Journal of the Royal Society of Medicine**. 99(9): 481-2.
- RAINMAKER. (2561). **Summary of Podcast Overview 2019 (iCreator Meetup No. 2)**. Retrieved from <https://www.rainmaker.in.th/podcast-2019-icreator-meetup>
- Tsagkias M. (2008). PodCred: A framework for analyzing podcast preference. Conference: Proceedings of the 2nd ACM Workshop on Information Credibility on the Web, WICOW 2008, Napa Valley, California, USA, October 30, 2008.